

Evaluacija destigmatizacijske kampanje N=N (2023.-2024.)

Goran Koletić | Dubravko Pogledić | Zoran Dominković

ISKORAK

Zagreb, 2025.

SAŽETAK

Ovom evaluacijom opisuje se učinak destigmatizacijske kampanje N=N provedene 2023. i 2024. godine s ciljem smanjenja stigme prema osobama koje žive s HIV-om (PLHIV) unutar zajednice muškaraca koji imaju spolne odnose s muškarcima (MSM). Uz financijsku podršku Elton John AIDS fondacije, kampanje su provedene digitalno i u fizičkom obliku, dosegnuvši značajan dio ciljane populacije. Podaci su prikupljeni prigodnim uzorkovanjem tijekom Europskog tjedna testiranja u navedenim godinama. Rezultati pokazuju pad prosječne stigmatizacije u 2024. u odnosu na 2023. godinu, a sudionici koji su bili u doticaju s kampanjom iskazali su niži stupanj stigmatizacije. Regresijska analiza potvrđuje povezanost doticaja s kampanjom i nižeg stupnja stigmatizacije, uzimajući u obzir i druge relevantne varijable. Istraživanje identificira nekoliko ograničenja, uključujući prigodni uzorak i razlike u uzorcima između godina, ali naglašava važnost nastavka financiranja ovakvih inicijativa za postizanje dugoročnih pozitivnih promjena.

1 • UVOD

1.1. O kampanji i ciljevima kampanje

U nastojanju da se smanji stigma prema osobama koje žive s HIV-om (PLHIV) unutar zajednice muškaraca koji imaju spolne odnose s muškarcima (MSM), tijekom 2023. i 2024. godine provedene su dvije komplementarne kampanje. Ove su kampanje bile ključne u promicanju pozitivne slike života s HIV-om i borbi protiv diskriminacije. Cilj kampanja bio je educirati javnost o prevenciji HIV-a, približiti svakodnevicu života s HIV-om te smanjiti stigmatu koja pogađa MSM PLHIV, uključujući izolaciju, neugodna iskustva pri otkrivanju HIV statusa i strah od pronalaska partnera. Prema anketi Terrence Higgins Trusta iz 2020. godine, preko 60% HIV-negativnih osoba razmatralo bi prekid veze da saznaju da im partner/ica živi s HIV-om. Osim toga, i dalje postoji stigma povezana s korištenjem preventivnih metoda poput PrEP-a i PEP-a. Obje kampanje financirala je Elton John AIDS fondacija, a provedene su digitalno i u fizičkom obliku, ciljano komunicirajući s MSM zajednicom.

• Prva kampanja (2023.): Osnaživanje MSM PLHIV

Prva kampanja bila je usmjerena na osnaživanje MSM PLHIV kroz pozitivnu reprezentaciju života s HIV-om, informiranje o N=N (Nemjerljivo = Nezarazno) i dijeljenje svakodnevnih situacija osoba koje žive s HIV-om. Kampanja je imala za cilj educirati MSM zajednicu o znanstveno dokazanoj činjenici da osobe koje uzimaju antiretrovirusnu terapiju (ART) i održavaju nemjerljivu razinu virusa ne mogu prenijeti HIV svojim partnerima, čak i u slučaju nezaštićenog spolnog odnosa. Aktivnosti kampanje su uključivale digitalne sadržaje i promotivne materijale (letke, plakate) koji su poticali otvoren razgovor o životu s HIV-om, čime se nastojalo smanjiti strah i izolaciju unutar zajednice.

VIZUALI KAMPANJE 2023. ZA OBJAVU NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

• Druga kampanja (2024.): Destigmatizacija života s HIV-om među HIV-negativnim MSM

Druga kampanja bila je usmjerena na HIV-negativne MSM te destigmatizaciju života s HIV-om. Fokus je bio na edukaciji zajednice, temeljeno na znanstveno dokazanim činjenicama o nemogućnosti prijenosa HIV-a kod PLHIV koji imaju nemjerljivu viremiju. Poseban naglasak stavljen je na razbijanje predrasuda vezanih uz intimne i romantične odnose s PLHIV, čime se poticalo smanjiti diskriminaciju te povećati prihvaćanje i podršku unutar MSM zajednice.

VIZUALI KAMPANJE 2024. ZA OBJAVU NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

Obje kampanje pridonijele su podizanju svijesti o važnosti smanjenja stigme prema PLHIV te promicanju zdravih, podržavajućih odnosa.

1.2. Cilj istraživanja

Prvi je cilj istraživanja analizirati prosječnu promjenu u stupnju stigmatizacije osoba koje žive s HIV-om (HIV+ osoba) od strane osoba iz zajednice između 2023. i 2024. godine koristeći dva nezavisna uzorka. Drugi je cilj analiza povezanosti doticaja s kampanjom i stupnja stigmatizacije. Pretpostavka je da će ključne poruke kampanje N=N djelovati na destigmatizaciju HIV+ osoba od strane osoba iz zajednice. U upitnik o testiranju, koji već sadrži niz sociodemografskih, socioseksualnih i zdravstvenih indikatora, uvrštena je višestruka skala za procjenu stupnja stigme i indikator doticaja s kampanjom N=N. Budući da izloženost medijskim ili edukacijskim porukama postupno mijenja percepciju socijalne zbilje u smjeru kako je prikazana u ključnim porukama i edukativnim materijalima, očekuje se da će doticaj s kampanjom pozitivno "djelovati" na destigmatizaciju HIV+ osoba, odnosno da će stupanj stigmatizacije u prosjeku biti manje izražen kod osoba koje su bile u doticaju s kampanjom, od onih koje nisu. U tom kontekstu, pojedinačna izloženost može imati neznatan učinak, dok značajan učinak može nastati zbog kumulativne

izloženosti uslijed dugotrajnosti, dosljednosti, atraktivnosti kampanje te refleksivnosti i interakcija pojedinca.

Prema tome, u mjerenju doticaja s kampanjom, dodatna izloženost kampanji reflektira veći kognitivni ili interakcijski angažman osobe, odnosno veću upoznatost sa sadržajem kampanje. Primjerice, prva je mogućnost da je osoba samo vidjela ili čula za kampanju, a zadnja obuhvaća razgovor o sadržaju kampanje. Prilikom procjene povezanosti doticaja s kampanjom i stupnja stigmatizacije, u obzir su uzeti indikatori koji su možebitno povezani sa stupnjem stigme. Riječ je o dobi, stručnoj spremi, seksualnoj orijentaciji, stupnju otvorenosti po pitanju seksualne orijentacije te razgovaranje o spolno prenosivim infekcijama s posljednjim partnerom/icom.

2 • METODE

2.1. Sudionici i provedba prikupljanja podataka

Prikupljanje podataka prigodnim uzorkovanjem provedeno je u dva razdoblja, točnije tijekom Tjedna testiranja u 2023. godini (20. – 24. studeni) i 2024. godine (18. – 22. studeni). U prvoj su godini prikupljeni podaci za 327 osoba, a u drugoj godini za 260 osoba. Pritom su 42 osobe sudjelovale u obje godine te je za taj poduzorak provedena dodatna analiza, odnosno središnje analize ne uključuju navedene osobe. Prema tome, središnje su analize provedene na uzorku od 285 sudionika u dobi od 17 do 68 godina (prosječna dob = 34,1; 87,7% muških sudionika) u 2023. godini te na uzorku od 218 sudionika u dobi od 16 do 70 godina starosti (prosječna dob = 33,5; 93,6% muških sudionika) u 2024. godini. Preostala obilježja uzoraka prikazana su tablicom 1.

Podaci su se prikupljali uoči testiranja pomoću internetskog upitnika u prostoru Udruge. Sudionici su kreirali svoju jedinstvenu alfanumeričku šifru kombinirajući početna slova majke i oca, datumski dan rođenja (ne mjesec), oznaku spola dodijeljenog pri rođenju i broj starijih sestra ili braće. Šifra je korištena za identifikaciju jedinstvenih sudionika, odnosno onih koji su sudjelovali u obje godine. Povrh rutinskih sociodemografskih, socioseksualnih i zdravstvenih indikatora, u upitnik su uključeni indikatori za procjenu stupnja stigmatizacije i oblik doticaja s Kampanjom N=N.

2.2. Opis mjera i mjernih instrumenata

Zavisna varijabla. Za potrebe ovog istraživanja izrađena je kratka skala za procjenu stupnja stigmatizacije HIV+ osoba od strane osoba iz zajednice¹. Objekt procjene je „vanjski“, tj. procjenjuje se diskriminatorna društvena norma ili pretpostavka. Obuhvaćeni su sljedeći aspekti stigmatizacije: veća sklonosti rizičnom seksualnom ponašanju, imanje većeg broja seksualnih partnera, seksualna nepoželjnost, da HIV+ osobe trebaju biti u vezi samo s drugim HIV+ osobama te iskaz da postoji dovoljno dokaza za N=N u kontekstu

¹ Inicijalna je ideja bila pronalazak (i adaptacija) postojećeg i validiranog instrumenta za mjerenje stupnja stigme. Iako postoje validirani instrumenti, velika ih većina nije primjerena jer nisu predviđeni za ciljnu populaciju (članovi zajednice) ili variraju s obzirom na objekt procjene („ja“, društvo općenito, zajednica, itd.). Nadalje, mnogi indikatori postojećih instrumenata nisu primjereni za evaluaciju Kampanje jer mjere i sadržaj koji nije relevantan za planirane aktivnosti, odnosno relevantan za ključne poruke Kampanje.

seksualnog odnosa bez kondoma s HIV+ osobom. Sukladno tome, skala broji pet čestica kojima su pridružene ljestvice procjene od četiri stupnja (1 = „Uopće se ne slažem“ do 4 = „U potpunosti se slažem“). Prema McDonaldovom koeficijentu interne konzistencije, pouzdanost skale granično je prihvatljiva u obje godine ($\omega_{2023} = 0,670$; $\omega_{2024} = 0,671$). Moguće je povećanje pouzdanosti skale do prihvatljive razine ($\omega_{2023} = 0,746$; $\omega_{2024} = 0,782$) uklanjanjem prve čestice („Postoji dovoljno dokaza da je seks bez kondoma s HIV+ osobom kojoj je količina virusa nemjerljiva siguran seksualni odnos.“), no time bi se oslabila sadržajna valjanost skale. Uzgred, niža pouzdanost izgledni je rezultat suprotnog semantičkog usmjerenja navedene čestice u odnosu na druge čestice instrumenta. Skala je u obje godine demonstrirala prihvatljive vrijednosti indeksa pristajanja podacima za jednofaktorsku strukturu (2023: $\chi^2 = 9,716$, $df = 5$, $TLI = 0,955$, $CFI = 0,978$, $RMSEA = 0,058$ [90% CI = 0,000-0,112; 2024: $\chi^2 = 8,238$, $df = 5$, $TLI = 0,972$, $CFI = 0,986$, $RMSEA = 0,055$ [90% CI = 0,000-0,119]). Temeljem svih pet čestica, kreirana je aditivna varijabla s teorijskim rasponom rezultata od 5 do 20. Viši prosječni rezultat na skali stigme ukazuje na viši stupanj stigmatizacije. U analizama je korištena reskalirana inačica aditivne varijable kojoj mogući rezultati reflektiraju raspon pridružene ljestvice procjene, tj. od 1 do 4.

Nezavisne varijable. Indikator doticaja s Kampanjom čini pitanje s mogućnošću višestrukih odgovora koji obuhvaćaju sljedeće moguće odgovore: „Nisam ni vidio/la ni čuo/la za kampanju“, „Vidio/la sam ili čuo/la za kampanju“, „Pročitao/la sam materijale vezane za kampanju (letak ili sadržaje na webu nemjerljivo.com)“, „Preuzeo/la sam ili dijelio/la materijale vezane za kampanju (letak ili sadržaje na webu nemjerljivo.com)“ i „Razgovarao/la sam o sadržaju kampanje“.

Kontrolne varijable čine indikatori koji se rutinski prikupljaju prilikom testiranja na spolne prenosive infekciju u Udruzi. Riječ je o dobi, spolu dodijeljenom pri rođenju, stručnoj spremi, trenutnom prebivalištu, partnerskom odnosu, udjelu osoba koje su upoznate sa seksualnom orijentacijom sudionika, procjeni razine homofobije u zajednici, testiranje na HIV (ikad u životu), razgovor o spolno prenosivim infekcijama s posljednjim partnerom/icom te saznanju o PrEP-u. Tablicom 1. prikazani su navedeni indikatori u obliku u kojem su korišteni u analizama.

3 • REZULTATI

3.1. Usporedba obilježja uzoraka u 2023. i 2024. godini

U svrhu usporedbe prosječnog rezultata na skali stigme u 2023. i 2024. godini, u prvom je koraku provedena usporedna analiza za stigmatizaciju relevantnih obilježja dvaju nezavisnih uzoraka, uz isključenje sudionika koji su upitnik ispunili u obje godine (vidi tablicu 1.). Uzorci se razlikuju s obzirom na četiri obilježja. Točnije, u 2024. godine sudjelovalo je nešto više muških sudionika (93,6%), u odnosu na prethodnu godinu (87,7%; $\chi^2 = 4,179$, $df = 1$, $p = 0,041$, $V = 0,098$). U drugoj je godini također sudjelovalo više osoba homoseksualne orijentacije (71,6%), u odnosu na 2023. godinu (62,1%). Doduše, statistički značajnoj razlici ($\chi^2 = 16,190$, $df = 2$, $p < 0,001$, $V = 0,179$) također je doprinio pad u udjelu heteroseksualnih osoba (s 10,9% na 1,8%). Nadalje, u 2024. godini statistički je značajno manje sudionika koji se nikad nisu testirali na HIV (pad s 24,6% na 14,2%; $\chi^2 = 7,599$, $df = 1$, $p = 0,006$, $V = 0,128$) te manje je sudionika koji nisu čuli za

PrEP (pad s 14,0% na 6,0%; $\chi^2 = 7,702$, $df = 1$, $p = 0,006$, $V = 0,130$). Uzevši sve u obzir, uzorci se ne razlikuju u tolikoj mjeri koja bi dodatno otežala usporedbu stupnja stigmatizacije, odnosno prisutna je manja razina pristranosti nastale uslijed prigodnog uzorkovanja.

TABLICA 1. SOCIODEMOGRAFSKA, SOCIOSEKSUALNA I ZDRAVSTVENA OBILJEŽJA SUDIONIKA (N = 503)

	Sudionici u 2023. (N = 285)	Sudionici u 2024. (N = 218)	p
	N (%)	N (%)	
Spol			
Muški	250 (87,7)	204 (93,6)	0,041
Ženski	35 (12,3)	14 (6,4)	
Prebivalište			
Zagreb	144 (50,5)	125 (57,3)	0,260
Grad s više od 50 tisuća stanovnika	79 (27,7)	56 (25,7)	
Ostalo	62 (21,8)	37 (17,0)	
Stručna sprema			
Srednja stručna sprema ili niže	92 (32,3)	67 (30,7)	0,785
Viša stručna sprema ili više	193 (67,7)	151 (69,3)	
Seksualna orijentacija			
Homoseksualna	177 (62,1)	156 (71,6)	< 0,001
Bi/panseksualna/ostalo	77 (27,0)	58 (26,6)	
Heteroseksualna	31 (10,9)	4 (1,8)	
Partnerski odnos			
Sam/a	182 (63,9)	130 (59,6)	0,381
U vezi	103 (36,1)	88 (40,4)	
Udio osoba koji zna za seksualnu orijentaciju			
Više od polovice	134 (50,2)	107 (49,8)	0,927
Manje od polovice	133 (49,8)	108 (50,2)	
Procjena razine homofobije u zajednici			
Nema je ili je ima malo	109 (38,2)	64 (29,4)	0,059
Umjereno je ima	125 (43,9)	118 (54,1)	
Jako je izražena	51 (17,9)	36 (16,5)	
Testiranje na HIV (ikad)			
Da	215 (75,4)	187 (85,8)	0,006
Ne	70 (24,6)	31 (14,2)	
Razgovor o spolno prenosivim infekcijama s posljednjim partnerom/icom			
Da	169 (68,8)	148 (67,9)	0,909

Ne	89 (31,2)	70 (32,1)	
Čuo za PrEP			
Da	245 (86,0)	205 (94,0)	0,006
Ne	40 (14,0)	13 (6,0)	
	M (SD)	M (SD)	
Dob	34,1 (11,0)	33,5 (10,2)	0,517

Napomene: p = značajnost razlike između sudionika iz 2023. i 2024. godine (χ^2 test ili T-test); M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija

3.2. Prosjeci čestica skale stigme i ukupni prosjek

Tablicom 2. prikazani su prosjeci pojedinačnih čestica skale stigme i ukupni prosjek skale u 2023. i 2024. godini. Iako je u slučaju svih pet čestica zabilježen pad u prosjeku stupnja stigmatizacije², razlika je statistički značajna za prvu česticu koja tematizira N=N ($t = -4,335$, $df = 480,2$, $p < 0,001$, $d = 0,906$) te za treću česticu koja tematizira seksualnu poželjnost ($t = 2,054$, $df = 501$, $p = 0,041$, $d = 0,765$). Pritom je veličina efekta (razlike) veća u slučaju prve čestice. Uzevši u obzir sve čestice, tj. prosjek aditivne varijable stupnja stigmatizacije, zabilježen je pad prosječne vrijednosti s 2,2 u 2023. godine na 2,0 godinu dana kasnije ($t = 2,931$, $df = 501$, $p = 0,004$, $d = 0,512$), navedeni je efekt umjerene veličine.

TABLICA 2. PROSJECI ČESTICA SKALE STIGME I UKUPNI PROSJEK NA ADITIVNOJ VARIJABLE STIGME (N = 503)

	Sudionici u 2023. (N = 285)		Sudionici u 2024. (N = 218)		p (d)
	M	SD	M	SD	
1. [N=N] Postoji dovoljno dokaza da je seks bez kondoma s HIV+ osobom kojoj je količina virusa nemjerljiva siguran seksualni odnos. (R)	2,42	0,93	2,78	0,87	< 0,001 (0,906)
2. [veza] HIV+ osobe bi trebale biti u vezi samo s drugim HIV+ osobama.	1,89	0,76	1,82	0,71	0,242
3. [seksualna poželjnost] HIV+ osobe nisu seksualno poželjne.	2,08	0,78	1,94	0,74	0,041 (0,765)
4. [seksualna neodgovornost] HIV+ osobe sklone su rizičnim seksualnim ponašanjima.	2,21	0,76	2,16	0,80	0,448
5. [broj seksualnih partnera] HIV+ osobe imaju mnogo seksualnih partnera.	2,04	0,67	1,99	0,72	0,412
Ukupni prosjek čestica	2,2	0,51	2,0	0,50	0,004 (0,512)

Napomene. M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; R = tvrdnja je suprotnog smjera značenja u odnosu na preostale tvrdnje; d = Cohenov d (pokazatelj veličine razlike). Za interpretaciju ukupnog prosjeka koristi se reskalirani prosjek čija se vrijednost nalazi unutar raspona stupnjeva procjene svake čestice (1–4).

² Iznimka je prva čestica kod koje, zbog suprotnog semantičkog značenja, viši prosjek ukazuje na niži stupanj stigme.

3.3. Analiza doticaja s Kampanjom

Prema analizi doticaja s Kampanjom, u 2023. godini otprilike 60% sudionika nije ni vidio ni čuo za Kampanju. Godinu dana kasnije, navedeni udio iznosi otprilike 50% (vidi Tablicu 3.). Međutim, u obje je godine razvidno da je prosječni stupanj stigmatizacije niži među sudionicima koje si u upitniku označili barem jedan oblik doticaja s Kampanjom. Štoviše, prosječna stigmatizacija dodatno je niža među sudionicima koji su u većoj mjeri angažirali po pitanju sadržaja Kampanje (pročitali materijale, preuzeli ili dijelili materija ili razgovarali o sadržaju kampanje). Uz ograničenje zbog malog broja sudionika, prosječni stupanj stigmatizacije najniži je kod sudionika koji su razgovarali o sadržaju kampanje. Naposljetku, usporedimo li obje godine, prosječni stupanj stigmatizacije u 2024. godini niži je u svim instancama doticaja s kampanjom.

TABLICA 3. POSTOTNI UDJELI ODGOVORA ZA POJEDINE OBLIKE DOTICAJA S KAMPANJOM UZ UKUPNI RESKALIRANI PROSJEK NA SKALI STIGME (N = 503)

	Sudionici u 2023. (N = 285)		Sudionici u 2024. (N = 218)	
	N (% od N)	M	N (% od N)	M
Nisam ni vidio/la ni čuo/la za kampanju	194 (61,8)	2,24	107 (49,1)	2,13
Vidio/la sam ili čuo/la za kampanju	63 (22,1)	2,02	85 (39,0)	1,94
Pročitao/la sam materijale vezane za kampanju (letak ili sadržaje na webu nemjerljivo.com)	34 (11,9)	1,98	45 (20,6)	1,85
Preuzeo/la sam ili dijelio/la materijale vezane za kampanju (letak ili sadržaje na webu nemjerljivo.com)	9 (3,2)	1,62	7 (3,2)	1,60
Razgovarao/la sam o sadržaju kampanje	5 (1,8)	1,62	10 (4,6)	1,52
Nisam ni vidio/la ni čuo/la za kampanju	194 (61,8)	2,24	107 (49,1)	2,13
Označen jedan oblik doticaja	77 (27,0)	2,00	85 (39,0)	1,95
Označena dva ili više oblika doticaja	14 (4,9)	1,90	26 (11,9)	1,82

Napomene. M = aritmetička sredina. Za interpretaciju ukupnog prosjeka koristi se reskalirani prosjek čija se vrijednost nalazi unutar raspona stupnjeva procjene svake čestice (1–4).

3.4. Povezanost doticaja s Kampanjom i stupnja stigmatizacije u 2024. godini

Kako bi utvrdili povezanost doticaja s Kampanjom i stupnja stigmatizacije u 2024. godini, provedena je višestruka linearna regresijska analiza, pritom kontrolirajući učinak dobi, stručne spreme, seksualne orijentacije, otvorenosti po pitanju seksualne orijentacije i razgovora o spolno prenosivim infekcijama s posljednjim partnerom/icom (vidi tablicu 4.). Sudionici koji su označili minimalno jedan oblik doticaja s Kampanjom u prosjeku su iskazali niži stupanj stigmatizacije ($\beta = -0,19$, $p = 0,004$). Rezultat ostaje gotovo nepromijenjen ukoliko za predikciju stupnja stigmatizacije koristi izvorna varijabla doticaja kojom su prebrojani oblici doticaja za svakog sudionika³ ($\beta = -0,22$, $p = 0,001$). Valja istaknuti jedinu statistički značajnu kontrolnu varijablu, odnosno otvorenost po pitanju seksualne orijentacije. Točnije, sudionici za čiju

³ Varijabla koja poprima vrijednosti sukladne broju oblika doticaja (0, 1, 2, 3 ili 4).

seksualnu orijentaciju zna manje od polovice poznanika (uključujući obitelj, prijatelje, radne i školske/fakultetske kolege) su u prosjeku iskazali viši stupanj stigmatizacije

TABLICA 4. POVEZANOST REZULTATA NA SKALI STIGME S DOTICAJEM S KAMPANJOM (SUDIONICI U 2024; N = 215)

	B	SE	β	p
Doticaj s kampanjom (označen minimalno jedan oblik doticaja)	-0,96	0,33	-0,19	0,004
Dob	0,03	0,02	0,12	0,077
Stručna sprema (viša stručna sprema ili više)	-0,52	0,37	-0,09	0,162
Seksualna orijentacija (homoseksualna)	0,09	0,37	0,01	0,810
Manje od polovice zna za seksualnu orijentaciju	1,06	0,34	0,21	0,002
Razgovor o spolno prenosivim infekcijama s posljednjim partnerom/icom	0,38	0,35	0,07	0,285
$R^2 = 0,117$; $p < 0,001$				

Napomene: B = nestandardizirani regresijski koeficijent; SE = standardna pogreška; β = standardizirani regresijski koeficijent; R^2 = koeficijent determinacije.

3.5. Analiza sudionika koji su sudjelovali u obje godine

Posljednja je analiza provedena na uzorku sudionika koji su upitnik ispunili u obje godine (vidi tablicu 5.). Kohortni uzorak omogućuje procjenu povezanosti doticaja s Kampanjom i stupnja stigmatizacije u 2024. godini, ali u uz kontrolu stupnja stigmatizacije u prethodnoj godini. Zbog male veličini kohortnog uzorka ($N = 42$) u regresijski model nisu uključene kontrolne varijable. Prema rezultatima regresijske analize, doticaj s kampanjom nije statistički značajno povezan sa stupnjem stigme ($\beta = -0,15$, $p = 0,309$). Imajuću u vidu veličinu uzorka, izostanak značajnosti nije iznenađujući, no važno je istaknuti da je povezanost doticaja s kampanjom i stupnja stigmatizacija jednakog smjera i otprilike jednake veličine kao i u prethodnim regresijskim analizama. Drugim riječima, i u ovom je slučaju doticaj s Kampanjom povezan s nižim stupnjem stigmatizacije.

TABLICA 5. POVEZANOST REZULTATA NA SKALI STIGME S DOTICAJEM S KAMPANJOM KOD SUDIONIKA KOJI SU SUDJELOVALI U OBJE GODINE

	B	SE	β	p
Rezultat na skali stigme u 2023.	0,59	0,17	0,49	0,001
Doticaj s kampanjom (označen minimalno jedan oblik doticaja)	-0,73	0,17	-0,15	0,309
$R^2 = 0,305$; $p < 0,001$				

Napomene: B = nestandardizirani regresijski koeficijent; SE = standardna pogreška; β = standardizirani regresijski koeficijent; R^2 = koeficijent determinacije.

4 • ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je procijeniti promjenu u stupnju stigmatizacije HIV+ osoba od strane osoba iz zajednice te procijeniti povezanost doticaja sudionika istraživanja s Kampanjom N=N sa stupnjem stigmatizacije. Podaci su prikupljeni prigodnim uzorkovanjem tijekom Tjedna testiranja 2023. i 2024. godine. Ključni rezultati ukazuju na pad prosječne stigmatizacije HIV+ osoba u razdoblju od godinu dana. Pritom su u sudionici koji su bili u (minimalnom) doticaju s Kampanjom demonstrirali niži stupanj stigmatizacije. Iako je ovaj efekt naglašeniji u 2024. godini, također je zabilježen u 2023. godini. U svrhu dodatne provjere, za 2024. godinu provedena je regresijska analiza kojom je utvrđena povezanost doticaja s Kampanjom i nižeg stupnja stigmatizacije. Iako statistički neznačajan, obrazac dobivenih rezultata prisutan je i u slučaju kohortne analize, odnosi procjene učinka doticaja s Kampanjom na stupanj stigmatizacije kod osoba koje su sudjelovale u obje godine.

Zaključno valja istaknuti nekoliko ograničenja. Prvo, uzorkovanje je prigodnog tipa te izgledno uključuje sudionike koji su upoznati ili u češćem doticaju s aktivnostima Udruge. S jedne strane, prigodnost uzorkovanja neupitno ograničava generalizaciju na širu zajednicu. S druge strane, imajući u vidu udio sudionika koji nije bio u doticaju s Kampanjom (61,8% u 2023., 49,1% u 2024), izgledno je da uzorkovanje nije većinski zahvatilo sudionike koji su „bliski“ aktivnostima Udruge. Drugo, usporedno gledajući, uzorci u obje godine nisu istovjetni prema odabranim obilježjima. Točnije, u 2024. je više muških sudionika, osoba homoseksualne orijentacije, osoba koje su se barem jednom testirale na HIV te osoba koje su upoznate s PrEP-om. Naposljetku, ovom analizom nije moguće detektirati i izolirati niz drugih čimbenika koji su mogli djelovati na (de)stigmatizaciju u razdoblju kada se provodila Kampanja N=N. Drugim riječima, iako prikupljanje podataka u dvije vremenske točke doprinosi razumijevanju dobivenih rezultata, u analizama nije bilo moguće izolirati (i kontrolirati) pojavljivanje drugih kampanja (ili anti-kampanja), medijskih događanja te sličnih fenomena koji su na pozitivan ili negativan način mogli doprinijeti (de)stigmatizaciji.

5 • Implikacije i preporuke za buduće djelovanje

Iako ovo istraživanje ima određenih metodoloških ograničenja, ono jasno pokazuje pozitivan utjecaj kampanje N=N na smanjenje stigme prema osobama koje žive s HIV-om. Rezultati ističu važnost ulaganja u programe destigmatizacije i pružaju vrijedne smjernice za buduće kampanje.

Kao poseban uspjeh u 2024. godini, istaknuli bismo proširenje naše N=N kampanje na Sloveniju, u suradnji s organizacijom LEGBITRA. U sklopu ovog proširenja izrađeni su vizuali i oglasi za kampanju na slovenskom jeziku te slovenska inačica web stranice nemjerljivo.com – nezaznaven.si. Ova inicijativa predstavlja značajan iskorak u osnaživanju zajednice i širenju znanstveno utemeljenih informacija na međunarodnoj razini.

Preporuke za buduće djelovanje:

Nastavak financiranja i provedbe kampanje N=N ključno je za održavanje pozitivnih trendova i smanjenje stigme. Proširenje kampanje na nove ciljne skupine i regije omogućilo bi veći društveni utjecaj. Razvoj inovativnih komunikacijskih strategija prilagođenih MSM zajednici dodatno bi unaprijedio učinkovitost kampanje. Jačanje evaluacijskih metoda kroz veće uzorke i strože metodološke pristupe osiguralo bi preciznije podatke o učinku kampanja. Konačno, poticanje suradnje između civilnog sektora, zdravstvenih institucija i državnih tijela ključno je za dugoročno smanjenje stigme i diskriminacije.

Poziv na akciju:

Uz daljnju podršku možemo nastaviti graditi društvo u kojem stigma i diskriminacija nemaju mjesta, a osobe koje žive s HIV-om mogu živjeti zdravo, dostojanstveno i ispunjeno. Ulaganje u destigmatizaciju HIV-a nije samo pitanje javnog zdravlja, već i predanosti ljudskim pravima i društvenoj pravdi.